

ШЛЯХИ ЗМІЦНЕННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Із часів набуття Україною незалежності було розпочато процес формування та розвитку відповідної фінансової системи держави з однією із ключових ланок – місцевими фінансами. Досить тривалий час цьому питанню не приділялось належної уваги, тому саме у своєму розвитку та формуванні місцеві фінанси пройшли досить складний та тривалий шлях.

Оснoву місцевих фінансів становлять місцеві бюджети, за допомогою яких на місцевому рівні забезпечується відповідний соціально-економічний розвиток підвідомчих територій та рівень життя їх громадян. Забезпечення відповідного формування та розвитку місцевих бюджетів можливе лише за умов проведення реформи системи оподаткування та створення нової інституційної моделі функціонування органів місцевого самоврядування, яка б сприяла їх ефективній діяльності та підвищила рівень самостійності й відповідальності щодо формування, розподілу та використання коштів місцевих бюджетів [5].

Проблемам формування та виконання місцевих бюджетів України за доходами присвячені праці таких вчених, як С. А. Буковинського, О. Д. Василика, О. Д. Данілова, В. Г. Дем'янишина, А. В. Дем'янюк, О. П. Кириленко, В. І. Кравченка, Ю. В. Лапшина, З. М. Лободіної, І. О. Луніної, В. М. Опаріна, К. В. Павлюк, С. В. Савчук, С. В. Слухая, М. Г. Чумаченка, В. М. Федосова, С. І. Юрія. Питання фіскального федералізму та децентралізації досліджувалися такими зарубіжними вченими, як Ш. Бланкартом, К. Дейві, Дж. Оунсом, У. Оутсом, П. Масгрейвом, Дж. Мейнором, Ю. Нецеом, Д. Ноуленом, Т. Тер-Мінасян, А. Шахом. Праці вищезазначених науковців мають вагомий внесок у розвитку питань формування місцевих бюджетів за доходами, проте в умовах динамічних змін та трансформаційних процесів в Україні актуальним є дослідження шляхів зміцнення дохідної частини місцевих бюджетів в умовах реформи децентралізації.

Доходи місцевих бюджетів є головним інструментом фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування. Економічна самостійність місцевих органів влади та рівень розвитку підвідомчих територій значною мірою залежать від джерел надходження бюджетів. З часу прийняття нової редакції Бюджетного кодексу України та Податкового кодексу України у 2010 р. відбулися суттєві зміни у

механізмі наповнення дохідної частини бюджетів. Отже, в першу чергу передбачалося розширення прав місцевої влади у сфері бюджетних відносин та збільшення обсягів інвестиційних ресурсів місцевих бюджетів. Проте на практиці реалізація зазначених завдань зазнала певні проблеми, пов'язані із забезпеченням фінансової самостійності місцевих бюджетів [1].

Прийняті Верховною Радою України у грудні 2014 року зміни до Податкового і Бюджетного кодексів України, стали найбільшим кроком у напрямку бюджетної децентралізації за роки незалежності України. Цими змінами було запропоновано нові підходи до встановлення взаємовідносин між державним і місцевими бюджетами, які стосувалися розширення прав місцевих органів влади і надання їм значної бюджетної самостійності.

Починаючи з 2015 року відбулися наступні зміни у формуванні місцевих бюджетів [2]:

- скасовано такі місцеві збори: збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності; збір за місця паркування транспортних засобів; туристичний збір;

- встановлено нові нормативи відрахувань податку на доходи фізичних осіб (районні – 60%, обласні бюджети – 15%, державний – 25%); (раніше було: районні – 50%, обласні – 25%, сільські – 25%);

- скорочено кількість податків шляхом їх об'єднання за відповідною специфікою (замість 21 податку залишилося 9);

- передано з державного до місцевих бюджетів плати за надання інших адміністративних послуг та державного мита;

- запроваджено акцизний податок з кінцевих продаж по всіх міських та сільських радах;

- розширено бази оподаткування податку на нерухомість шляхом включення до оподаткування цим податком комерційного (нежитлового) майна (раніше це був спеціальний фонд, тепер нерухоме майно – плата за землю до загального фонду);

- змінено розподіл коштів екологічного податку (загальний фонд) з урахуванням зарахування до державного бюджету 20%, до міських та сільських бюджетів 25%, до обласних бюджетів – 55% надходжень цього податку;

- розширено перелік надходжень загального фонду шляхом передачі єдиного та екологічного податків, а також податку на нерухоме майно зі спеціального фонду до загального.

Отже, доходи місцевих бюджетів складають основу фінансової бази органів місцевого самоврядування, тобто є підґрунтям їх фінансової незалежності. У зв'язку з цим особливого значення набуває дослідження сучасної практики формування та виконання місцевих бюджетів за

доходами з метою визначення напрямів їх зростання в умовах здійснення реформи децентралізації.

Позитивний результат здійснення реформи децентралізації в Україні сприятиме повній модернізації вітчизняної бюджетної системи у контексті зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування. Зміни бюджетного законодавства, зокрема ті, що внесені до Бюджетного кодексу України, передбачають нові підходи до формування місцевих бюджетів з метою забезпечення бюджетної децентралізації в частині розмежування повноважень між центральним і місцевими органами влади щодо наповнення дохідної частини бюджету і фінансування видаткових повноважень [4].

Основними векторами трансформації засад формування місцевих бюджетів, згідно здійснюваної реформи, доцільно визначити такі, як розширення самостійності місцевих бюджетів, забезпечення фінансової стійкості місцевих бюджетів, зростання дохідної бази місцевих бюджетів, розподіл видаткових повноважень між бюджетами різних рівнів, фінансове забезпечення утворення об'єднаних територіальних громад та модернізація міжбюджетних відносин [3, с. 83-84].

Таким чином, важливими напрямками зміцнення доходів місцевих бюджетів є [6]:

- посилення зв'язку між соціально-економічним і бюджетним плануванням адміністративно-територіальних одиниць;
- диференціювання ставок ПДФО в залежності від суми заробітних плат;
- удосконалення системи розподілу міжбюджетних трансфертів та реформування системи місцевих податків і зборів.

Література:

1. Бондарук Т. Г., Мельничук І. О. Роль міжбюджетних трансфертів у формування доходів місцевих бюджетів України. URL: <http://194.44.12.92:8080/jspui/bitstream/123456789/1808/1/8.pdf>
2. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
3. Возняк Г. В. Бюджетна політика в умовах трансформації фінансових основ місцевого самоврядування в Україні. Економічний часопис-XXI. 2015. № 5-6. С. 82-85.
4. Дем'янюк А. В. Формування місцевих бюджетів в умовах здійснення реформи децентралізації. Економіка. Фінанси. Право. 2016. № 11. С.23-25.
5. Кожаліна Н. П. Шляхи вдосконалення формування фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування. Економіка і суспільство. 2017. Вип. 11. С. 433-438.
6. Проценко Ю. М. Проблеми формування дохідної бази місцевих бюджетів. URL: [file:///C:/Users/user/Downloads/93966-198121-1-PB%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/93966-198121-1-PB%20(3).pdf)